

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

CURRENT CONDITION AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE AGRARIAN SECTOR OF UKRAINE

Заболотна Н.Я., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу

*Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

Свідинська В., студентка IV курсу

*Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

У даній статті розкривається значення аграрного сектору для економіки України та визначаються особливості його функціонування. Досліджено проблеми сучасного стану розвитку аграрного сектору в Україні, та вплив війни з Росією на весняні посівні компанії в 2022 році та її майбутні наслідки на сільськогосподарське виробництво.

З'ясовано тенденції та перспективи подальшого розвитку сфери аграрного сектору та надано відповідні наукові рекомендації, спрямовані на усунення наявних проблем, які стримують сталий розвиток аграрної сфери

Вказано важливе значення запровадження інноваційної моделі розвитку аграрного сектору економіки України, що зумовлює функціонування всієї економічної системи України через окреслення стратегічних завдань та визначення пріоритетів розвитку.

Залишаються актуальними і потребують наукового розроблення питання визначення стратегічних напрямів розвитку аграрного сектору України, що зумовило необхідність підготовки даної наукової статті.

З огляду на комплекс проведених аграрних перетворень важливим є здійснений аналіз сучасного стану виробництва сільськогосподарської продукції в Україні, його ефективності, дослідження з приводу проведення весняних посівних компаній в Україні.

Досліджено вплив на аграрний сектор економіки України нинішньої обстановки в Україні в умовах воєнного стану. Серед методів дослідження було застосовано абстрактно-логічний (у процесі теоретичних умовиводів і формування висновків); статистико-економічний (з метою вивчення масових економічних явищ і встановлення відповідних тенденцій); прогнозування (в процесі розрахунку очікуваних показників виробничих затрат (рентабельності) з основних видів товарної продукції).

За результатами дослідження визначено основні шляхи вдосконалення механізму державного регулювання аграрного сектору, які матимуть теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку аграрної галузі.

Обґрунтовано необхідність створення сприятливого інституційного та ринкового середовища в процесі ринкових перетворень, визначено доцільні методи, форми та рівень державного регулювання сільськогосподарської продукції, напрями фінансової та інвестиційної політики стосовно галузі аграрного права.

Ключові слова: аграрний сектор, інновації, розвиток сіл, соціально-економічні проблеми, фінансове забезпечення, війна, сільськогосподарське виробництво, сільські території.

This article reveals the importance of the agrarian sector for the the Economy of Ukraine and the peculiarities of its functioning are determined.

The problems of the current condition of development of the agrarian sector in Ukraine, and the influence of the war with Russia in spring crop companies in 2022 and its future consequences for agricultural production – are investigated.

The tendencies and prospects for further development of the agrarian sector's sphere and provided relevant scientific recommendations aimed at eliminating existing problems that hold the sustainable development of the agrarian sphere – have been studied.

It is important to introduce an innovative model for the development of the agrarian sector of the Ukrainian economy, which determines the functioning of the entire economic system of Ukraine through the outline of strategic tasks and determination of development priorities.

Remaining relevant and require scientific development of the issue of determining the strategic directions of development of the agrarian sector of Ukraine, which led to the need to prepare this scientific article.

Given the complex of agrarian transformations, an analysis of the current state of agricultural production in Ukraine, its effectiveness, research on the conduct of spring crop companies in Ukraine is carried out.

The influence on the agrarian sector of Ukraine's economy in Ukraine in conditions of the war – is investigated.

Among the methods of research, abstract-logical (in the process of theoretical conditions and the formation of conclusions) was applied; statistical and economic (in order to study mass economic phenomena and establishing appropriate trends); forecasting (in the process of calculating the expected indicators of production costs (profitability) from the main types of commodity products).

According to the results of the research, the main ways of improving the mechanism of state regulation of the agrarian sector, which will have theoretical and practical significance for the further development of the agrarian industry, are determined.

The necessity of creating a favorable institutional and market environment in the process of market transformations is substantiated, appropriate methods, forms and levels of state regulation of agricultural products, directions of financial and investment policy in relation to agrarian law are determined.

Key words: agrarian sector, innovation, development of villages, socio-economic problems, financial support, war, agricultural production, country territories.

Постановка проблеми Предмет регулювання аграрного права, як комплексної галузі права, включає в себе сукупність таких суспільних відносин, як земельні, трудові, майнові, організаційно-управлінські. Оскільки сфера відносин аграрного права, які поєднані сферою господарювання, виникають в процесі сільськогосподарської виробничої та пов'язаної з нею діяльності, то необхідно окреслити важливе значення сільськогосподарського виробництва для суспільства і держави в цілому. Сільськогосподарська діяльність, що становить об'єкт суспільних відносин аграрного

права, відіграє важливу роль не тільки у забезпеченні людських потреб в продуктах харчування, але і в тому, що вона суттєво впливає на рівень зайнятості населення та ефективність всього виробництва в національному масштабі. Загальновідомо, що Україна представляє собою аграрну державу, оскільки сільські території нашої країни покриті приблизно 70 % від загальної площі України, а більшу частину населення становлять селяни, то вказані положення є особливо актуальними насамперед для розвитку сільської місцевості, то з огляду на це, дослідження сучасного стану

та перспектив розвитку аграрного права набуває актуального значення. В аграрному секторі постійно збільшуються обсяги виробництва, експорту та доходів держави, власників та громадян. Однак науково-технічний прогрес, цифрові технології та інші виклики часу ставлять перед галуззю аграрного права нові проблеми, і від того як наша держава буде оперативної і ефективно їх вирішувати напряму залежить подальші перспективи розвитку аграрного сектору України. Виведення аграрного сектора економіки на світовий рівень розвитку є стратегічною метою аграрної політики держави, що потребує наукового переосмислення стану сучасного аграрного законодавства та наукового обґрунтування заходів в рамках земельної та аграрної реформ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано дослідження питань у зазначеній сфері. Сформульовані в науковій статті результати дослідження ґрунтуються на працях вітчизняних вчених сучасного періоду в галузі аграрного права: Ю. О. Лупенко, М. Я. Ващишин, О. М. Савельєва, О. В. Гафурова, Г. Є. Мазнев, П. Т. Саблук та інших дослідників в зазначеній сфері.

Метою статті є проаналізувати сучасний стан аграрного сектору економіки України, визначити актуальні проблемні питання, які повстають перед державою у зазначеній сфері та встановити перспективи подальшого розвитку аграрного сектору в Україні через надання наукової оцінки з метою розуміння загальної картини майбутнього нашої держави в аграрному секторі.

Виклад основного матеріалу Враховуючи те, що сучасні умови в яких функціонує нині аграрний сектор економіки України, то необхідно зазначити, що існує певні соціально-економічні та геополітичні фактори, що безпосередньо впливають на існування проблемних питань розвитку аграрного сектору.

Лупенко Ю. О. вважає, з думкою якого і ми погоджуємося, що таких проблем відноситься:

- зменшення обсягу валової продукції сільськогосподарства;
- необхідність диверсифікації ринків збуту продукції;
- звуження фінансової бази розвитку сільськогосподарських підприємств;
- скорочення кількості малих (насамперед, фермерських) господарств [1, с. 30].

Розвиток аграрного сектору має здійснюватися у враховуючи сучасні соціальні виклики (катастрофічний стан соціальної сфери села та виродження сільських династій), економічні умови (переважання дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва й розбалансованість аграрної інфраструктури) та екологічні проблеми (надмірна розореність сільськогосподарських земель та деградація ґрунтів, сумнівна якість сільськогосподарської продукції).

Тому необхідно найшвидше усунення головних проблем, насамперед аграрного права, про що зазначає М.Я. Ващишин, серед яких вчений виділяє: декларативність норм-пільг у сфері соціального розвитку села та державної підтримки фермерських господарств, прогалини правового регулювання аграрного лізингу, відсутність аграрно-правових норм заохочувального характеру, недостатній рівень екологізації норм аграрного права, відсутність ефективного економіко-правового механізму охорони земель сільськогосподарського призначення, здатного забезпечити стійкість агроландшафтів [2, с. 63].

Вважаємо за необхідне також підкреслити, що безпосередньо впливає на розвиток аграрного сектору такий фактор, як аграрна освіта та наука як першооснова, джерело для теоретичного й практичного втілення концепції сталого розвитку аграрного сектору, а також державна аграрна політика, в тому числі зовнішня як локомотив розвитку аграрних відносин в Україні. Всі ці елементи складають стрижень, основну ланку, на яку навантажуються всі інші суспільні відносини в аграрній сфері і в своїй взаємодії та органічній єдності формують предмет аграр-

ного права України. Зокрема, сталий розвиток аграрного сектору України гарантує продовольчу безпеку держави, забезпечує матеріальну базу і фундамент для соціального розвитку села [3, с. 113].

До того ж сталий розвиток села вважається складною комплексною проблемою, розв'язання якої можливе при синхронному вирішенні таких питань, як: по-перше, організаційно-правове й фінансове забезпечення економічно ефективного аграрного сектора економіки; по-друге, розширення несільськогосподарської зайнятості в сільській місцевості; по-третє, створення наближених до міських умов отримання доходів і суспільних благ, належних умов до доступу ринків матеріальних, фінансових, інформаційних та інших видів ресурсів; по-четверте, покращення екологічної ситуації. Виходячи з цього, пріоритетним вбачається саме публічний інтерес держави до розв'язання зазначених проблем. В економічно розвинутих країнах світу реалізується політика вирівнювання економічного розвитку від регіону до центру, а не навпаки, як це довгі роки намагалися реалізувати в Україні за принципом централізації влади [4, с. 126].

Паралельно з цим у сучасній Україні все більше поглиблюється інформаційний та інноваційний розрив між містом і селом, внаслідок чого відбувається зростання відтоку сільського населення, втрата освоєності сільських територій тощо. Саме тому існує потреба в розвитку аграрних інформаційних відносин, що формуються під стрімким розвитком інформаційної сфери та науково-технічного прогресу, в той час як на нинішньому етапі аграрні відносини в інформаційній сфері, на нашу думку характеризуються низькою якістю інформаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників з питань господарювання в ринкових умовах, крім цього чинне національне законодавство в частині регламентації інформаційних відносин в аграрній сфері залишається недостатньо врегульованим та не задовольняє нинішнім інформаційним викликами. Що в свою чергу провокує необхідність пошуку ефективного інструменту фінансового забезпечення інновацій та нових джерел, форм та методів фінансування новітніх технологій

Не можемо не зазначити, що важливе значення для розвитку аграрного сектору економіки набуває Інститут аграрної економіки, що діє як науковий центр, який постійно розробляє теоретично-методичні рекомендації розвитку аграрної політики, працює над обґрунтуванням інформаційних технологій для забезпечення функціонування структур агропромислового виробництва в ринковому середовищі.

В умовах війни Російської федерації з Україною, яке вже триває більше двох місяців перед Україною постає загроза зменшення рівня по виробництву сільськогосподарської продукції, в першу чергу у зв'язку із скороченням територій, які відведені під посівні площі, у зв'язку з тим що велика частина територій України нині покрита вибухонебезпечними снарядами, у тому числі мінами, які залишила після себе ворожа армія країни-агресора, інша частина посівних територій знаходиться під окупацією Російської федерації (переважно схід та південь України) або на територіях активних бойових дій, логістичні проблеми в зоні бойових дій, а також в цілому зменшення інвестиційних надходжень у зазначену галузь внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України.

За прогнозами 2022 року Інститут аграрної економіки зазначає про майбутній спад обсягів виробництва майже у всіх видах сільськогосподарської продукції, причиною якого є нестача паливно-мастильних матеріалів, ЗЗР, добрив, а інколи і насіння, мінущанням полів та перебуванням територій під російською окупацією. За їх прогнозами, у регіонах України, де нині діє звільнення територій від російських загарбників нашими захисниками вітчизни,

виробництво сільськогосподарської продукції у порівнянні з результатом минулих років зазнає найбільших втрат. Найкращими умовами, за думкою голови НААН, для посівних компаній є західні та центральні області України. Однак там також буде важко забезпечити високі рівень по врожаю. Науковці НААН підрахували, що навіть у цих регіонах спад обсягів виробництва порівнюючи 2022 рік з минулим роком буде становити по зернових і зернобобових культурах 18–25%, соняшнику 15–22%, м'яса 8–18%, а молока 6–18% [5].

Саме тому, нині перед нами постає найважливіше питання якомога найшвидшого звільнення окупованих територій та припинення війни, що буде слугувати подальшому нарощуванню вітчизняного потенціалу в аграрному секторі, насамперед, для успішного проведення посівних компаній та збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва.

Висновки На сьогодні перед українським народом та державою в цілому постає надзвичайно важкий період в історії, який зумовлює негативні наслідки у більшості сферах економіки, у тому числі й в аграрному секторі, в першу чергу через неможливість проведення посівних компаній на великій частині території України. Крім того розвиток сільського господарства України у довоєнний період супроводжувався загостренням низки соціально-економічних проблем, досліджених у даній науковій роботі. Вважаємо, що найефективнішим засобом подолання проблем аграрного сектору у післявоєнний період, які спричинені у першу чергу через війну з Російською Федерацією є забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору України не без вирішення проблем фінансового забезпечення у сфері технологій, що безумовно може сприяти підвищенню рівня інвестиційних надходжень в економіку країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лупенко Ю. О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка*. 2015. № 2 (2). С. 30–34.
2. Ващишин М. Я. Тенденції розвитку аграрного права України. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право*. 2014. № 197 (1). С. 63–68.
3. Савельєва О. М. До питання про перспективи розвитку аграрного права України в умовах забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 111–115.
4. Савельєва О. М. Предмет аграрного права України в умовах сталого розвитку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00. 06. Харків, 2016. 220 с.
5. У НААН розрахували, скільки врожаю Україна втратить цього року через війну : офіційний веб-сайт НААН. URL : <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/3366-u-naan-rozrakhuvaly-skilky-vrozhayu-ukrayina-vtratyt-tsohorich-cherez-viynu-komentar-mykoly-puhachova-superagronomcom.html>